

ATSIMINIMĀ

REGINA BLIŪDŽIUVIENĒ
(Tauragie)

Mona Tāta

KAS KVEP RĪŠUTĀS?

Ton diņa lēji. Nadiktē, šmarkšnuoji i vēskas. Ali pagadas nabova. Lauki darbās naušijēmsi, truobuo i kalnu nanuversi. Tāta pruo vīna longa paveizieji, pri kēta priējis petēs patrauki i sāka:

– E, ēnu rīšutauti.

– A pasiutā? – nusidiviji māma. – Juk līn.

– Nu i kas. Na cukrēnis, naištēšu. Šinieliu užsimesu.

Vuo tas šinielius, atsimenu, bova tuoks ēlgs apsiausts, jūds i baisē smirdons. Tievā iš Klaipiedas parsēveži. Sāki, kaiži kuoks mariaks torgū nabrongē pasiūli, ta i pajiemi. A ons gumēnis bova, a smaluos prigērdīts – nažīnau. Musielis nu anuo smarvis dviesi. Aš tuo apsiausta liūbu bijuoti. Jie ons būs kamaruo pakabints, nēdavau nie pruo doris. Liūb timbalūs jūds kap vel'ns, pakušints braškies kap ropkis skūra, ruods, ka i pagruobs su tuom ilguom runkuoviem.

Aš kiūtuoju luovas gali, vuo tāta atsēneši ton apsiausta i dā mamas prāša:

– Agi, dūk kuoki terba. Rīšutus susimesu. Narēks i kišenis sakuoti.

Pats susirada šniūrāti, užsirēša unt terbuos galū, parsimeti par peti i nukinkāva par kīma.

Užsikvėpusi unt luovas gala veiziejau pruo longa, kuol tāta už medžiū pasisoka. Pērštu vadžiuojau lītaus lašus. Ruods, anī monis klausu i bieģ, kor aš ruodau. Mama moni subaudi:

– Ēk šalin. Puotam dā stēkla išspausi.

Tāta parēji jau pritemus. Iškrati rīšutus unt stala i terba išporti. Rīšutā nagvildē, šlapi, i pats varvons. Aš rīšutus stumdau, rūšijū, bondau gvildīti. Žali anū apsiaustukā napasidūd, nasēlop, lūžinie i majedne kvep. Tas kvaps i nuosi kert, i aš puora sikiu nusičiaudiejau. Māma jūkas, ka mon panuosie katie užbezdieji, vuo pati paded tātā šlapius drabužius nusimesti. Jūduoji šinieliu i kamara uždari, rubaška pri pečiaus nuvarvieti pasvieri. Tāta atsisieda unt siūlāli i basas kuojis pri ugnis ištīsi.

Nu tuo čiesa sulijēn drabužē mon rīšutās kvep. Tās šlapēs, nagvildītās, tātas parneštās.

TĀTA PĀČIŪŽAS DĒRB

Baisē nuoriejau pāčiūžu. Kalnioku aplinkū pilnā. Suodos vaikežā snīga kap su peilēs supjausti, vuo aš su šlajukās stumdaus. Dā gerā, ka pašienīti. Jie snīgs pašālis, galiu kuojis susikielusi i nu žvirdūbies kalna nuliekti. Ali vis na su pāčiūžuom.

– Padērbk pāčiūžas, padērbk, – kap varms zinīau tātā i ausis.

– Naturu gera medi, – liūb sakis munī. Aba supikis i lips su šlajukās važinietis. Mama liūb mon prītūravuos, ali pāčiūžu nagavau.

Vīna diņa tāta i truoba parsēneši puora lintū. Puoilgis, apdruožtas, apabliūtas.

– Dērbu pāčiūžas, – saka.

Nagaliejau pavierīti. Kelis dīnas uns druoži, pluonina, apačis blēzģina. Aš nu šalīs nasitraukiau. Ta skīdrikis runkiuoju, ta buka-vuojji su šlūta parbrauku, kuoc mama i nalīp.

– Še, važiūk, – sāka tāta i dūd munī abėdvi lėntas.

– Kāp važiūsu? – čiut nakruoku. – Galā naužrīsti.

– Ve, – divivjēs tāta. – A ta rēk užrīsti? I tāj gerā.

– Nagerā, – sprēcījūs, – smīgs i snīga, napavažiūsu.

– Nu je tāj, rēk užrīsti.

I, žīnuot, kon tāta padērba? Abėdvi pāčiūžas istati i verdonti vondeni. Dā ogni pakorsti, ka vundū burbuliūtu.

– Kudie, – klausu, – verdi pāčiūžas?

– Būs kisielius, – jūkas tāta. – Vuo jie mama dūs bėški krūpu i svīsta gñiboka, turiesma kuošis.

Aš murksau prisimerkusi kap katūtis, ali mama gūdžiuo:

– Navierik, vakali, tāta jūkavuo. Lintū galā tōr suminkštieti, kitāp nēs užrīsti, nulūš.

Supratau. Vuo galus tāta užrīti paprastā. Nareikieji nie varstuota. Užkēša pāčiūžas gala tarp sīnas i luovas ožgali. Tada pamažiukās, palingūdams spaudi pāčiūža, rīti anuos gāla. Abėdvi pāčiūžas tāj prītapūžiuoji. Nadiktē galā užsirīti, ali vis tik nuosis pakieli. Paskiau tāta nu senū plieskiu atpjuovi tuokis jūstikis i prikali skersā pāčiūžu par vēduri. Nasiteiravau, jau žīnuojau, ka čia kuojuom isispėrti.

Gavau pāčiūžas. Ba juokiū apkaustū, ba pagražinimu. Tik tātas ronku nugluostītas dvi lėntas su čiut užrīstās galās. Vuo lazdas pati susiradau. Išsitraukiau iš šatru krūvuos kīmi. Geras bova pāčiūžas, līgiuo vītu gerā slīda, ali nu didžiuoji žvirdūbīs kalna nučiūžti naatsivuožijau. Puo karviu ganikla liūb pasklīdarūsu, nu pusnīs pusiau atsitūpusi nusilėsu – i vēskas.

Tāta pamati, ka pāčiūžas daržinie pamestas, i klaus:

– Ta kūdie nabvažiniejis? A jau atsikondā?

– Snīgs kimb, – sakau, – kēta diņa važiniesūs.

Kēta diņa tāj i naateji...

TĀTA DĒRB KRESČIUS

– Patrauk sava leistrus, – sāka munī māma. – Ēsma valgīti.

– Vuo kor tāta, ka naparēn? A dvijū i valgīsma? Tātas nalauksma? – klausu i runkiuojūs puopierukus. Matā, jau buvau muokiklėni. Kap māma liūb sakis – pirmakliocki.

– Tāta išėji i ežera pelkis karklu, turietu jau parsirasti.

Šalta. Abodu truobuos longā užšalėn, kap mūrīti užmūrīti. Mama saka, ka mūsu longā i ciela gliuorini, vuo pruo palongis šaltis trauk kap par vartus. Gali par diņa ogni pleškinti, varėnis unt koknis kap givs šuokinie, ali truoba kap varauni. Ka mama praded tāj biedavuoťis, tāta patieši:

– Vuo kon paknėsi, unt kalna gīvenam. Viejē iš visū posiu siaut, šėluma išposta.

Tūm tarpu Sargis pri būduos vumptelieji, snīgs kīmi sutraškīeji – tāta parēji. Pri laukėniu doriu bėški snīģus nusidauži i tūjau i truoba ivėrta.

– A nasušalā? – klaus māma, kuol uns sukėmbrusēs pėrštās keporis pašnarkus narpliuo.

– Gerā ka su vailuokās buvau. I tāj kuojis kap vundinie. I rōnkas bēški kēba, ali nabluogū karklu radau. Rēks plūkštoka i truoba isinešti, ka bēški atsilēstu.

Kēta dīna tāta jau sied truobuos vidurie unt taburietkis. Keli karklā šalip numesti. Tuokī ēlgi, līgnašinē, bēški i žalsvoma. Vīna lazda ronkuo varta, paglomža, pamonkštēn. Paskiau pri gala nagilē ipjaun, ožkēšis peili pakel i jam pliešti. Ka iš šalīs veizi, atruoda jūkū darbs. Ve, tāta lazda unt keli palenk, i plieša pati atsēlop, kap šuokti atšuok. Vuo jie kuoki šakēki pasitruopī, puo plieša peili pakēšis paknebinie, i plieša neven lig gāla. Kap jau tor prisipliešis kīk anam rēk, praded pliešas išdruožti, išpluoninti, ka būtu liaunas i krēsti dirbont nalūžinietu.

Kēta sīki karklus puo pirmu nužīvī, vuo tik tada plieš. Matā, pliešas ba žīvīs i lingvēsnis, i krēstē natuokī sunki. Ali nanužīvīti krēstē ī stipresni, ilgiau laika, pliešas na tāj trūkinie i parpinā nalūžinie. Par bolbkasi patis parunkinē.

Visuokiu krēsčiu tāta liūb prikarkliuos. Bova padērbis tuoki palgioka – paēlga kap gelda, ba lonka. Ons baisē tēka bolbiems skosti. Pasidiek unt keliu i abliūk anas. Retžīgēs mama i virintas bolbis liūb iškratīs, ka nugarūtu. Munī padērba du mažus krestukus. Pliešēkis pluonas, lonkiuks līgē nutrīnts, juokiuos pačažas pērštā naliūn užkliūti, rakštīs naisivarīau. Ūgauti ta su vīnu, ta su kētu kiūbu eiti. Ī dōgna isikluosu kuoki nuors puopieriaus gabalāti, ka ūgas – aviečis aba mielenis – i pliešas naisispaustu i naišpeckintu.

Munī baisē patēka pusēnis krestuks. Su vīnu šuonu – kap parpjauts. Untikslē tāta tuoki padērba. Unt sīnas pakabinams uns bova, pats tas siūlu kamūlatem susimesti. Tāta i vēni ikali i pakabēna, i atsitraukīs iš tuoliau paveizieji, kāp atruoda.

... tik mētu, Puodīvāti, tik mētu... Vuo pusinoka i dabā tapturu. Unt sīnas sava kombaratie pasikabēnusi kap švēnta abruozdeli, tātas ronku pēlna.

MONA TĀTA Ī BRUONIUS

Mona tāta bova dēdelis štukuorius. Pats ī sakīs, ka vaikis būdams kaiži kam ekiečīs unt stuoga užvilka. Kitam pri būduos veršoka prirēša, šolinis dongti ožkali. Kāp mas su bruoliu auguom, uns bova bēški surimtiejis, kap sakont, pīmens pruota pametis. Tuokiū špuosu jau nabliūb darīs. Jie kada burnēki išgers, moms, vākams, būs tikra švēnti. Unt anuo i raiti asluo juosem kap unt arkli, i puo luova pakēšem i mamas kuskeliem apibuobutulūsem. Mama liūb pīks i unt tātas, i unt mūsu.

Vīnās metās kulkuozas užsitelki dēdelis statības. Pradieji būdavuoti sandieli natuoli Švietkalni, Biliuoniesi – kitami kulkuoza gali. Brigadierius i pristuojī pri tātas kap vel'ns pri nakrikštītas dūšīs. Ēk i ēk i statības. Tāta gerā muokieji medi darbus, ali baisē nanuorieji arkliū atidūti. Brigadierius visuokiu geruoviu prižadieji, nu i išniekieji kap sveikam lēga. Rudū, dīnas ēn trumpin i tumsin, ta i pirmininks skobina statība. Un Spali švēnčiu turieji kaiži kuoks dēdelis viršininks iš patīs Vīlniaus atvažiūti. Vuo mūsu kulkuozas bova nabikuoks, Karuoli Puožielas, unt vēsa rajuona paslavints. Statības meistrs vīrus liūb i gerūju prašīs, i pečius gluostīs, ka tik paskubietu. Vuo tī nadornē: vīns kitam aki mirkt mirkt i sokas kap apatēnis girnu akmū. Meistrs nuori nanuori ēn butelkas iškuoti. Kap sakunt, ī pelki krētīs sausas nakelsi. Pašalie pri statību bova tuoks vaguons atvilks. Vīrā sava rakibuolus i anū liūb susidies, kartās patīs panaktinies, nasīki i parnakuos, jie truopniau užkaštavuos iš butelkēkis.

Regina Bliūdžiuvienė Taragėje. Nuotrauka iš R. Bliūdžiuvienės archyvo

Tāj vīna sīki jau puo darba susieda vaguoni vīrā ištušinti butelka, kor iš meistra išmēlvina. Kartas išsitrauki i vara vežēma puo vežēma. Vuo tarp anū bova i Bruonius. Gers darbininks, ali bēški unt pruota minkštotis. Kāp tik anam eilie karta ī grāju mesti, uns lūpas judin, tapnuo, ruods, misli, skaičiū kaiži kon. Naiškēntis vīns vīrs i saka:

- Mesk, jie meti. Kuo čia mormi kap šveds ratūs.
- Je je, – pridieji mona tāta. – Prisišauksi kuoki barzila. Ištēmps tavi pruo longa, nie mas nasuturiesma. Juk pri Švietkalni esam.
- Nabijau, nieka nabijau, – išpili Bruonius, kap žērnus iškromti.
- A tu i unt kalna nabijuotum užlēpti? Tēn tikrā švedu dūšīs valkiuojas. Īpatnē dabā, rodeni.
- Navalkiuojas, – kits vīrs pridieji, – su gelžiniu vežimuku važiniejas. Esu girdiejis, baršk kap velns kauliničiuo.
- Drunsesni pīmenis ī nasīki nustūmin i pakālni. Ali šveds murtiedams viel užvelk vežimoka. Musiet tu bijuotumē i pamatīti.
- Nabijau, nabijau. Galiu i dabā nuvēti, – stati Bruonius sava šeri.
- I dabā gali? I pati pleciu užlēptum?

(Nukelta i 22 p.)

(Atkelta iš 21 p.)

– Uzlėpsu. Čia nieka nie. Aš sens vajaks.
– Pala pala, – viel tātā susirūpina. – Vuo iš kuo mas žinuosma, ka buvā uzlėpis? Gal paguliesi pakrūmie i parėsi kap niekur nieka.
Tāp šnekiedams tātā iš pakompi ištrauki vīna kūlioka. Pri anuo liū rėš pišina virvėki, ka užbluokštu znuoka, kāp ronsta tašiti.

– Še, – saka, – kap uzlėpsi unt kalna, i pati pleciaus vėduri ikalk ton kūlioka. Gerā ikalk. Paskiau mas nuvėsma i paveiziesma. Jie rasma kūlioka ikalta, žinuosma, ka tu tikrā buvā. Vuo jie uns gulies, sakisma, ka iš tuola metė, bijuojė i pabiegā. Būsi praluošis.

Bruonius užsivuoži kepori, nu gėmbis nusikabėna brazintėni apsiausta, kūlioka pasikėša puo pažasti i išdruoži.

– Tik naužmėršk parėti, – dā kaižkas pasāki.

Ali Bruonius nabgirdieji. Pasilikėn vīrā špuosavuo, Bruoniu trauk par donti i lauk anuo. Jau vīna vežėma sumeti, i ontra ikėba – Bruonius neparėn. Puo tretī meistruks i saka:

– Jūks puo jūka, kaižkas nagerā. Gal Bruonius tumsuo i kuoki prūda ivėrta? Ka nabūtumiem bieduos prisidėrbin. Ėkiam iškuoti.

Išėjus nu švīsuos i tomsa, kap i maiša ikėša. Na divā, ka Bruonius galieji i kėta posi nuklakti. Kap akīs bėški apsirata, vīrā patrauki i kalna, jemi šaukti Bruoniu. Ali tuo Bruoniaus nie zvanis, šūkauk našūkavis. Uzlėpa i vīna skardi, i ontra – nieks naatsilip. Prasibruovi unt pati viršaus. Žiūr – plėciaus vidurie kaižkuoki kopeta riuogsa. Priėn arčiau. Vuo tēn Bruonius, susirītis i žirniū kėrmina, nuosi i žemi čiut naidūris, tik inzg inzg. Tātā pripūli, i kiti vīrā apstuoji.

– Bruoniau, Bruoniau, kas ī? – judin už peti. – A bluogā pasidāri?

– Ratavuokit, vīrā, ratavuokit. Šveds moni sugava. Nadūkit i pekla nuvėlkti. Ratavuokit.

– Kuoks šveds? Kon čia blūdīji?

Kel ikibėn Bruoniu už pažasciū – je, tikrā, kažikas tūr, temp už skverna, nalėd nu žemis atpliešti. Ali tātā pasilėnkis pamati kūlioka, kur bova Bruoniū idavis.

– Nu ropki tu ropki, Bruoniau. Juk sava apsiausta su kūliuku prisikalė.

Kāp tuoliau bova, aš nažinau. Tātā nie pasakuojis. Musiet i patis vīrā pamislīji, ka dorni jūkā gal iš pruota išvarīti. Ton siki gerā bingies. Ali Bruonius ī statība nabėji. Dīna iš dīnuos ī brigada pikiava.

MONA TĀTA Ī KAULINĪČIS VEL'NS

Je, mona tātā bova baisė mondras. Ali i mundriuoji višta vīna siki rūra išdeg. Tāp atsitėka mona tātā su Kaulinīčis velniu.

Tada mas jau gīvenuom suoduo, nab vīnkīmie. Mūsu truoba tuo keli pusie bova paskutėni. Visi kalniukā i miškiukā kap unt delna. I patīs unt kalnoka gīvenuom. Ta jie gerā atsispiris iš mūsų kīma kūli versi, kuojuom atsirėmsi i Kartuviu kalna. Nakuoks vards. Ali nieks tuo kalnoka nasibaidi, i nieks mūsų nabaidi. Kuol pats napamatā, tuol i navierīji – kap žīds navierninks. Saka, senās čiesās čia Puožeris puons baudžiauninkus liūb kardavis. Dā palėks tintalūti, ka kiti bijuotu. Ontruo kalna pusie bova plecūs. Tēn tatā sukavuos tū, las nu varnu lėks. Ton vīta žmuonis pradieji vadinti Kaulinīči. Mona augūmi tēn jau medė auga, tuoks ontežis aukšts bova i šalip dirvuons plėks kap pakaušis. Tuolieliau Rėdlius gyvena. Tāp anon žmuonis vadėna – pravardie tuoki.

Vuo unt patīs kalna bova dukorkis. Vundū laikies. Nie žīma truopnė naliūn užšals. Gal kuoks prūds bovis a kas. Kinukā keli kišuoji,

beržatė i alksnatė bondi isikėbti. Mas, vakā, tēn kuojis nalūbam kelti – bijojuom nuskėnsti. Baisė gilė bova. Mama bova ikaliavuojusi nie artīn nėti. Kuoc puo kalna i Kaulinīči lakstiem, žemūgiu, aviečiu, rīšutū liūbam rasti. Mūsu suoduo tuoks pasakīms bova: brazd kap velns Kaulinīčiuo. Kartās tuo pusie tikrā kaiži kas cinksieji, džirava. Mama liūb sakīs, ka vel'ns kaulus kalinie. Kap sukalinies, ratalius pasidėrbs i nu Kartuviu kalna važiniesis. Tātā moms, vākams, pagondinti mama sumislīji tāp.

Mona tātā par ton kalna turieji gīvuoji taka suminis. Ons kulkuozi su arklės dėrba. Brigada turieji keturis puoras. Žīmā baigontīs visi purmuonā liūb suės i arklininka, brigadierius arklus išdalins. Kitāp sakont, paskirs kam kuokius arklus dūti. Žinā, tās čiesās nie mašinu, nie traktuoriu tik nabova. Su arklukās i ardava, i pjaudava, i veždava. Kuožnas nuorieji gauti geresnius. Tātā vis liūb jims tus pačius – Raudoka i Širvėki. Bova pri anū pripratis, i mas su bruoliu anū nabijuojuom, i ganiklas liūbam nujuosem, kartās parvėsti ėsem. Arkliū perma bova tuokiuo Kaminskinie, tuoluokā nu mūsų. Žīma i vielā rodeni tātā mažin kuožna rīkmeti liūb takūs arkliū pasijimti. Par dīna dėrbs kon reikieji. Vakari anus palėks permuo i pats ī numus ės. Ka būtu arčiau, tātā neliūb ėti keliu, ali trauks tīsė par Kartuviu kalna, jie nabūs užpustīta.

Vīna vākara puo darbū susitikėn vīrā užsibova. Atsirada kartas, i butelkėki. Bakortūjint, pīpki basmalijont gerā i nakti itrauki. Ka susigrabaliuojū kepuris numī ėti, jūdā sutema. I mūsų suoduos gala tātā vīns turieji parėti. Kap visada, uns pasoka pruo Kaulinīči i par Kartuviu kalna. Juk vītas znaimis, vuo dronsiam virū tumsuo i dontīs keli švit.

Mas su mama namigtam, tātās laukam. Vuo ons kāp neparėn, tāp neparėn. I aš žiuovaunu, i mama digiliū. Kon mislīji – juk nabtuoli dvilėkta, vuo tuo naktibaldas nie. Šiāp tāp išgirduom: šū suvauksnuoji. Tātā parsirada. Subrazdieji laukėnis doris i tātā i prisieini ivėrta. Kaižkuo tēn rab rab, i truoba naijān. Mama nabīškėnt:

– Kuo tēn brazdi kap vel'ns puo Kaulinīči? A klėmkas nasugrābaliūji?

Je. Atsidara doris, ijan tātā. Šlaps vėsas kap vištālis. Atsiriemi i ušuoka i stuov ronkas kap sparnus nulėdis. Mama i Puondīva varda sušoka, tuoki tātā pamačiusi. Vuo tas i saka:

– Čiut nanuskėndau unt Kartuviu kalna. Ruods, ėnu gerā. I takio-ka matau. Ali tik murkt i vonden. Nažinau, kāp iš duborki išpūliau. Musiet Kaulinīčis vel'ns akis apmuonīji.

– Vuo tuo velni a namatė? – mama atsikūtieji.

– Dorni, – supīka tātā. – Džiaukės, ka gīvs parejau.

Tātā namati Kaulinīčis velni, vuo aš mačiau. Abėdvi su Stapiki matiem. Londžiuojuom modvi puo Kartuviu kalna, žemūgiu iškuojuom. Puo medės lapā dideli, vuo ūgas žalis, vīna kėta čiut prasėrupusi. Nuslinkuom i ontra kalna posi, pauntežukās, padirvikiem šmiriniejam. Čiauškam kap žvirblė, nuosis i žėmi nulėdusis. Vīnam padirvie, veizam, žemūgis. Dėdelis, jūdrauduonis, saulie išėlusis. Renkam, unt smilgu naskubiedamas veram. Vuo ta Kaulinīči, kap mama pasakītu, mums nie galvuo, nie rūruo. Ali tik girdam: atlek kaiži kas par dėrva šaukdams:

– Maukit iš čia! I mona vākā muok ūgikis susirinkti!

Jergau tu munuoji! Rėdlius! Naščius nusitvieris suk aplie galva, lek tīsė ī mumis i kruok velni balsu. Kāp mas pūliem biegti! I tas kelis ūgikis išmiečiuojuom. Munī kuojis susipainiuoji, čiut naapvirtau iš tuo struoka. Kāp mas par Kartuvu kalna parsirituom, nabžinau.

Vuo dā sāka, ka nie Kaulinīčiuo velniū. Ī visuokiū: i ragūtu, i